

Vervolging van roofvogels in Nederland in 2019

Rob G. Bijlsma & Peter W. van Tulden

De vervolging in 2019 is in kaart gebracht aan de hand van meldingen en doodvondsten die aan de Politie worden doorgegeven, bij het Central Veterinary Institute (CVI, Lelystad onderdeel Wageningen UR) binnenkomen, of op de nestkaarten nader worden omschreven (WRN & SOVON). Er werd en wordt geregeld over gerapporteerd (Werkgroep Vogelsterfte 1981, van Ooijen 1985, Spierenburg *et al.* 1989, Quist 1992, Bijlsma 1993, van Lieshout *et al.* 1997, Zoun 2000, 2007, Bijlsma *et al.* 1998-2019, Bos 2011). Dit verslag vormt er de voortzetting van.

Werkwijze

CVI

Vergiftiging, klemmen en afschot worden op gestandaardiseerde wijze door CVI onderzocht. De eerste onderzoeksstap omvat sectie, in een aantal gevallen aangevuld met microbiologisch onderzoek. Macroscopisch onderzoek aan krop- en maaginhoud is van belang bij het vaststellen van vergiftiging en het opsporen van de mogelijke bron en toedracht. Aanwezige hagelkorrels of kogels worden uit het kadaver verwijderd en verzameld als bewijsmateriaal en/of voor eventueel onderzoek op lood. Indien de sectiebevindingen of anderszins verstrekte gegevens vervolgonderzoek vergen, wordt (orgaan)materiaal verzameld voor chemisch-toxicologisch onderzoek. Op basis van de anamnese en de bevindingen van de eerste onderzoeksstap worden inzendingen aangemerkt voor vervolgonderzoek (Zoun 2000, 2007). Na overleg met de inzender wordt of niet chemisch-toxicologisch onderzoek uitgevoerd.

Vanwege de kosten, en ook doordat er meestal een daderindicatie moet zijn (de inzender moet een idee hebben wie de dader is), worden nauwelijks nog dode roofvogels ingeleverd, en indien wel, niet altijd onderzocht op aanwezigheid van gif (afhankelijk van inzender en regio). Het materiaal blijft minimaal een jaar bewaard, en kan op een later tijdstip alsnog worden geanalyseerd als het onderzoek dat vraagt in verband met een gerechtelijke zaak tegen een persoon.

Werkgroep Roofvogels Nederland

De verstoring van roofvogelnesten wordt bijgehouden door de nestcontroleurs. Er wordt gekeken naar sporen rond het nest, klimsporen, afgebroken takken, schotsporen, schade aan eieren of nesten, en andere vreemde zaken. Dit wordt op de nestkaart vermeld. Daarnaast worden meldingen en opmerkingen van omwonenden opgetekend; deze kunnen licht werpen op duistere praktijken, zoals verstoringen van nesten (wat wij zelden voor onze ogen zien gebeuren, maar waarvan we de sporen wel aantreffen), schoten (al dan niet samenvallend met de mislukking van een nest), illegale activiteiten (vaak 's nachts) en bezigheden in houtwallen en op het land (opzettelijk snoeien bij nest, graafwerk idem). De interpretatie van sporen is uitgewerkt in een handleiding (Jansman 2001).

Via de veldwaarnemers kwamen veel meldingen binnen van grootschalige bos- en andere werkzaamheden; daarbij worden de bestaande regels vaak genegeerd, of zodanig soepel geïnterpreteerd dat het werk hoe dan ook voortgang kan vinden. Óók pal naast nesten, en óók als nestomgevingen worden vernield. Er worden tegenwoordig zelfs mensen ingehuurd om roofvogels te verjagen op toekomstige bouwplekken (in Zeeland vastgesteld). Om maar te zwijgen van de hand over hand toenemende verontrusting rond festivals en andere evenementen in de open lucht.

Resultaten

Vergiftiging

Er werden zeven gevallen van vergiftiging geconstateerd (Tabel 1), waarbij het geval van de Bruine Kiekendief als mogelijk vergiftigd werd aangemerkt. Buizerd en havik zijn voor de hand liggende slachtoffers, want beide aaseters (Haviken vooral in vroege voorjaar). De locaties waren uiteenlopend: Baarle-Nassau (NB), Eersel (NB), Winsen (Betuwe), Zwaagwesteinde (Fr) en Heiligerlee (Gr). Er werd op vier locaties vergiftigd aas gevonden bij roofvogelkadavers, 1x granulaat, 1x een man Wilde Eend, 1x kip en 1x een duif. In geen van de gevallen is het gif op naam gebracht (geen opdracht toe gekregen).

Tabel 1. Doodsoorzaken van roofvogels in relatie tot menselijk handelen in Nederland in 1975-2018 (bronnen: CVI, WRN): gif, klem en afschot gebaseerd op CVI-uitslagen. * = alleen 1993-94, ** = alleen 1994. *Causes of death of raptors in The Netherlands in 1975-2018 (sources: CVI, WRN); poison, traps and shot based on analyses of Central Veterinary Institute. *=1993-94, **=1994.*

Doodsoorzaak <i>Cause of death</i>	Gif <i>Poison</i>	Klem/doodslag <i>Trap/killed</i>	Afschot <i>Shot</i>	Nestverstoring <i>Nest disturbance</i>
1975-88	621	2	69	145
1989-94	224	4*	12*	26**
1995-99	518	27	55	403
2000-05	195	4	6	433
2005-10	168	3	23	578
2011	16	0	4	93
2012	2	0	0	93
2013	11	1	9	60
2014	6	0	7	30
2015	2	0	2	42
2016	18	0	3	45
2017	14	0	0	53
2018	0	0	6	38
2019	7	0	6	50

Afschot

Afschot werd door het CVI zesmaal vastgesteld (Tabel 1), en wel bij 3x bij Havik (Anjum, Aalten en onbekend gehouden plek) en 3x bij Buizerd (Oldebroek,

Valkenburg en Eersel). Zoals afgelopen jaar al bleek: afschot als manier om van roofvogels af te komen wint aan populariteit. Het ‘voordeel’ voor ons is dan dat we direct weten in welke hoek we het moeten zoeken.

Rode Wouwen zijn als aaseter gevoelig voor vergif, als traag foeragerende roofvogel kwetsbaar voor afschot en als rille broedvogel gevoelig voor verstoringen in de nestomgeving. Dat maakt het vooruitzicht voor deze soort als vaste broedvogel in Nederland penibel. (Tekening: Hans Govers).

Nestverstoring

De meeste nestverstoringen werden gemeld voor Bruine Kiekendief, Havik, Buizerd en Torenvalk (Tabel 2). In veel gevallen betrof het opzettelijke verstoring, vooral in Friesland, maar soms waren ze een bij-effect van werkzaamheden. Dat laatste vooral bij Bruinen Kiekendieven broedend in landbouwgeassen in Zeeland, al deden sommige boeren hun uiterste best het te voorkomen.

Opzettelijke nestverstoringen, voor zover nader gespecificeerd, bestonden vooral uit het vernielen van legsels (5x) en het doden van jongen (6x); Friesland munt hierin uit. Dertien verstoringen hadden met houtkap te maken (inclusief snipperen), veelal in terreinen van Staatsbosbeheer en in gemeentelijke bossen. Minimaal tien verstoringen kwamen rechtstreeks op conto van recreatie.

Tabel 2. Doodsoorzaken van roofvogels in relatie tot menselijk handelen in Nederland in 2019; afschot = zoals vastgesteld door CVI, doorschieten van nesten en afschieten van broedvogels is onder nestverstoring gerangschikt. *Causes of death of raptors, inflicted by humans in The Netherlands in 2019 (shot = as determined during dissection).*

Soort <i>Species</i>	Gif <i>Poison</i>	Klem/kooi <i>Trap</i>	Afschot <i>Shot</i>	Nestverstoring <i>Nest disturbance</i>
Bruine Kiekendief <i>Circus aeruginosus</i>	1	0	0	8
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	1	0	3	9
Sperwer <i>A. nisus</i>	0	0	0	1
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	5	0	3	24
Boomvalk <i>Falco subbuteo</i>	0	0	0	1
Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>	0	0	0	7
Totaal <i>Total</i>	7	0	6	50

Discussie

De 3118 ingezonden nestkaarten (tot en met 31 december 2019) beschouwen we als een representatieve steekproef van de Nederlandse roofvogelbevolking. Net als in eerdere jaren worden er per soort substantiële steekproeven getrokken uit het totale aantal paren dat Nederland telt. De verhouding verstoord versus niet-verstoord, zoals gevonden op de nestkaarten, kan dan over de Nederlandse populaties van de respectievelijke soorten worden omgeslagen (Tabel 3). Die extrapolatie levert een landelijk totaal van 414 opzettelijke nestverstoringen op, waarvan het merendeel betrekking heeft op Buizerds, Bruine Kiekendieven en Haviken. Dat zijn van oudsher de soorten die het voor de kiezende krijgen van jagers, weidevogelbeschermers en duivenhouders (Bijlsma 1993, de Rijk 2015). Gezien ook het aandringen van Friese weidevogelbeschermers en jagers op versoepeling van de wet, teneinde roofvogels te kunnen aanpakken (volgens deze mensen – niet gehinderd door kennis – de oorzaak van de achteruitgang van de weidevogels), is een mooie illustratie vanuit welke hoek de wind waait. Het leidt geen twijfel dat in die kringen de wet structureel aan de laars wordt gelapt, onder het mom van: die wetten zijn er voor anderen, niet voor ons. Als het om weidevogels, is kennelijk alles geoorloofd.

Tabel 3. Berekening van het totale aantal nestverstoringen in Nederland in 2019, waarbij 1 = aantal ingestuurde nestkaarten, 2 = aantal nestverstoringen op nestkaarten, 3 = percentage verstoorde nesten, 4 = maximum aantal paren in Nederland in 2013-15 (Hustings & Koffijberg 2018), en 5 = aantal berekende nestverstoringen in Nederland op basis van kolommen 3 en 4. *Calculation of the number of deliberately destroyed nests in The Netherlands in 2019, with 1 = no. of nest cards, 2 = number of destroyed nests on nest cards, 3 = percentage of destroyed nests based on columns 1 and 2, 4 = population size in The Netherlands in 2013-15 (after Hustings & Koffijberg 2018), and 5 = calculated number of destroyed nests in The Netherlands based on columns 3 and 4.*

Soort Species	1	2	3	4	5
Bruine Kiekendief <i>C. aeruginosus</i>	160	8	5.0	1050	52
Havik <i>Accipiter gentilis</i>	372	9	2.4	2100	50
Sperwer <i>A. nisus</i>	228	1	0.4	3300	13
Buizerd <i>Buteo buteo</i>	1265	24	1.9	13.500	256
Boomvalk <i>Falco subbuteo</i>	83	1	1.2	575	7
Torenvalk <i>F. tinnunculus</i>	888	7	0.8	4500	36

Dat veel roofvogelsoorten, in het bijzonder Havik, Sperwer en Boomvalk maar ook Bruine Kiekendief, Buizerd en Torenvalk, een gestage afname te zien geven (regionaal, soms ook landelijk), heeft overigens niets te maken met strapatsen van eigenbelangers. Nederland is een bijzonder land: aan de ene kant de leefomgeving grootschalig inrichten ten behoeve van mensen (wat sommige roofvogels in de kaart speelt), aan de andere kant het landschap tot op het bot uitkleiden en/of vergiftigen (nadelig voor vele soorten roofvogels en sowieso voor alles wat leeft²).

Summary

Bijlsma R.G. & van Tulden P.W. 2020. Raptor persecution in The Netherlands in 2019. De Takkeling 28: 48-53.

In 2019, persecution in The Netherlands was recorded via autopsies of raptors found dead in the field, and by checking nests for human-caused failures. Poisoning was seven times (1x Marsh Harrier, 1x Goshawk, 5x Buzzard). Shooting was diagnosed as the cause of death in 3 Goshawks and 3 Buzzards by the Central Veterinary Institute. Shooting seems to become more popular as a way of disposing of raptors. Deliberately disturbed nests were recorded 50 times. Disturbance was most often recorded in the provinces of Friesland and Zeeland. Marsh Harrier, Buzzard and Goshawk were the main victims. Based on the sample of 3118 raptor nests, and the relative frequency of species-specific nest destruction, it is calculated that at least 414 nests had been disturbed or destroyed in 2019, often intentionally but increasingly as collateral

2 Interessant dat weidevogelbeschermers alleen maar krakelen over kieviten en grutto's en predatoren. Of gaan ze er zonder meer vanuit dat de 67% afname van de biomassa van insecten en spinnen in graslanden (en 78% van de abundantie en 34% van de soorten; Seibold *et al.* 2019) in de afgelopen paar decennia ook door Vossen en Buizerds zijn veroorzaakt? En dat de verdwijning van akkeronkruiden aan Haviken ligt, of anders wel aan Bruine Kiekendieven of Steenmarters?

damage caused by management measures (especially in nature reserves), farming, construction and maintenance. This extrapolated total is a minimum. The causes of many suspect nest failures could not be unequivocally determined, and the instances of poisoning and shooting suggest extra mortality outside the breeding season.

Literatuur

- Bijlsma R.G. 1993. Ecologische atlas van de Nederlandse roofvogels. Schuyt & Co., Haarlem.
- Bijlsma R.G. *et al.* (van Kuik H., Schipperijn J., van Swieten R., Zoun P. & van Tulden P.W.) 1998-2019. Vervolging van roofvogels in Nederland in 1997-2017. De Takkeling 6: 54-61, 7: 52-58, 8: 52-59, 9: 53-60, 10: 49-55, 11: 55-63, 12: 55-63, 13: 57-64, 14: 102-118, 15: 39-47, 16: 56-64, 17: 51-55, 18: 34-40, 19: 52-57, 20: 46-52, 21: 49-56, 22: 55-59, 23: 52-60, 24: 61-66, 25: 61-66, 26: 48-53, 27: 46-50.
- Bos N. 2011. Bijdrage van Friesland aan de vervolging van broedende roofvogels in Nederland in 2000-09. De Takkeling 19: 58-65.
- Hustings F. & Koffijberg K. (red.) 2018. Vogelatlas van Nederland: broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos, Utrecht/Antwerpen.
- Jansman H. 2001. Herkenning en opsporing van roofvogelvervolging. Tweede herziene druk. Werkgroep Roofvogels Nederland, Appelscha.
- Lieshout H. van, Schipperijn J., Zoun P. & Bijlsma R.G. 1997. Roofvogelvervolging in Nederland in 1996. De Takkeling 5(1): 43-51.
- Ooijen A.J. van 1985. Roofvogelvervolging in Nederland. Nederlands Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Quist M. (red.) 1992. Roofvogels: bedreigend of bedreigd? Werkgroep Roofvogels Noord- en Oost-Nederland, Appelscha.
- Rijk J.H. de 2015. Vogels en mensen in Nederland 1500-1920. Proefschrift VU Amsterdam.
- Seibold S. *et al.* 2019. Arthropod decline in grasslands and forests is associated with landscape-level drivers. *Nature* 574: 671-674.
- Spierenburg T.J., Zoun P.E.F. & Smit T. 1989. Poisoning of wild birds by pesticides. *In*: Baars A.J. & Over H.J. (red.), *Wild bird mortality in the Netherlands 1975-1989*: 23-29. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels/Centraal Diergeneeskundig Instituut, Lelystad/Zeist.
- Werkgroep Vogelsterfte 1981. Zwartboek roofvogelsterfte. Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Vogels, Zeist.
- Zoun P.E.F. 2000. Onderzoek naar de doodsoorzaken van wilde fauna ten behoeve van het opsporen van wetsovertredingen. Verslag over 1998. ID-Lelystad Rapport no. H99-2511. ID-Lelystad, Lelystad.
- Zoun P.E.F. 2007. Onderzoek naar de doodsoorzaken van inheemse wilde fauna. Verslag over 2006. CIDC-Lelystad, Lelystad.

Adressen:

RGB: Doldersummerweg 1, 7983 LD Wapse, rob.bijlsma@planet.nl
PWvT (Centraal Veterinair Instituut, CVI): Postbus 65, 8200 AB Lelystad, peter.vantulden@wur.nl